

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Cursus studiorum monasticorum, sive series sublimium disciplinarium - Cod. Ettenheim-Münster 99-110

Theologica universa - Ettenheim-Münster 108 - Tom. II

Cartier, Gallus

[S.l.], 1795

Caput quintum

[urn:nbn:de:bsz:31-111018](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-111018)

490. ratione scilicet essentia Divina, qua una et eadem est numero in utroque: atque inde fit, ut quidquid perfectionis paternitas habet, sit etiam in Filio, in quo est Divina essentia, quo est omnis perfectio.

436.

Caput Quintum
De Divinis personis in particulari.

Postquam de personis Divinis in communi sufficienter, quantum arbi-
trariis, transierimus, superesse videtur, ut de his singulatis sumptis agamus, atque ea quae de ipsis tradunt Theologi, expendamus. Id autem secundum Divinarum personarum numerum tribus §. exequimur.

5. 221.

437.

§. primus
De Personâ Patris.

Nulla in Scholis circa personam Patris controversia moventur. Denomine duntaxat et proprietatibus Patris huius pauca dicemus.

Prima igitur SS. Trinitatis persona variis nominibus designatur. 1° dicitur Pater, quod nomen duplici sensu de Deo intelligitur, essentialiter nempe et notionaliter. Priori modo Patris nomen commune est tribus personis, respectu scilicet creaturarum, quas communi ac plane eadem potentia et auctoritate creant, conservant, gubernant, moderantur, &c. Posteriori autem modo, prima persona dicitur Pater respectu Filii, quem ex utero ante huiusmodi genuit sibi in omnibus similem seu consubstantialem. Nec enim, inquit S. Gregorius Nazianzenus*, essentia nomen

* Orat. 35.

est Pater, nec actionis; sed relationem eam
indiat, quam Pater habet erga Filium.

491.

Dicitur 2°. ingenuus, inuisibili - 438.
lis, seu non natus. De hoc ingenui voca-
buli mirum quot rixas et cavillationes
excitaverint Aëtius et Eunomius.

Haeretici per ingenuum eum in-
telligebant, qui nullum proors haberet
sui principium, nullam existendi causam
qualis Solus Deus est; ex quo inferebant,
Filium et Spiritum Sanctum Deum non
esse, cum uterque à Patre productus esset.

È contra Catholici nomen ingenui
Patri quidem tribuebant secundum omnem
suam significationem, tam pro negatione
principii creationis, quam cujuscunque
proceptionis, productionis, seu emanatio-
nis, et originis unius personae ab alia, quia
Pater à nullo est, principium est sine prin-
cipio: è contra Filius à Catholicis genitus,
natus, dicebatur, non quidem sensu here-
ticorum, quasi creatus seu ex non entan-
tibus factus esset; sed quia per eternam
generationem procedit à Substantia Pa-
tris ipsi omnino aequalis et consubstantialis.
Idem dici debet de Spiritu Sancto, qui à
Patre et Filio procedit. Haerigitur re-
motà nominis equivocatione, evanesunt
omnes illae veterum Haeticorum argu-
tia et cavillationes.

Dicitur 3°. Principium Filii et Spi- 439.
ritus Sancti, non quidem creationis, sed
proceptionis et originis: hoc enim duntaxat
importat principii nomen, id nempe à
quo aliquid profluit, procedit, producitur.
Quapropter immeritò proors eo nomine

402. abutabantur Ariani, ut inde efficerent
filium creatum seu factum esse à Patre.

Inter graecos nonnulli Patrem
dixere Filii causam: quo nomine prin-
cipium duntaxat originis seu procre-
tionis intedigebant, interprete Cardinali
Bessarione Sess. 25. Concilii Florentini.

Eodem etiam sensu nonnulli
à latinis Patrem dixere authorem
Filii. vid. S. Aug. lib. 3. cont. Maximin.
c. 14.

Alia, quae ad Patrem spectant,
nomina, ut sunt nomina fontis, origi-
nis, capitis, initii, &c. protermittimus;
cum ex dictis, quo sensu accipi debeant,
facile innotescat.

S. Secundus

440.

De personâ Filii.

Post ea, quae jam de Filio dise-
ruimus, pauca duntaxat supersunt, quae
de persona ipsius expendamus: nempe
quae sunt eius nomina, et ex quarum
rerum cognitione procedat.

Igitur 1° dicitur Filius, quia
ex propria Patris ab aeterno est genitus.

2° dicitur Verbum, id est, ter-
minus cognitionis Patris, seu formalis
representatio objectorum, quae à Deo
cognoscuntur, formata quippe cogi-
tatio, inquit S. Augustinus, ab eâ re

quam sumus, verbum est, quod in corde
dicimus. Hinc proprie 3° Patris sa-
pientia, 4° doctrina, 5° ratio,
6° sermo dicitur. Dicitur 7mo ima-
go Patris, Colos. i. v. 15. Qui est imago Dei
invisibilis, primogenitus omnis creaturae.

6. 227.

a *lib. 18. De Trinit.
c. 10.

9° dicitur Splendor gloria, et figura Substantia eius, Heb. i. v. 3. p. p. 493.

Ex his nata est in Scholis questio, 441. ex quarum rerum cognitione Verbum procedat. Communis tamen Theologorum opinio est, quod Verbum à Patre procedat per cognitionem perfectissimam sua essentia et creaturarum possibilium: quia procedit à Patre per cognitionem perfectissimam. Atqui cognitio perfectissima complectitur cognitionem tum essentiae divinae, tum omnium creaturarum possibilium, ut patet. Ergo, p.

Præterea, Verbum procedit per cognitionem intuitivam, quam Pater habet de sua essentia, quae non potest haberi sine cognitione creaturarum possibilium: siquidem essentia non est quid realiter actu distinctum ab omnipotentia, proinde comprehensivam omnipotentia cognitionem complectitur: at comprehensiva omnipotentia cognitio includit cognitionem omnis termini, ad quem omnipotentia se extendere potest. Ergo Verbum producit tum per cognitionem divinae essentiae, ejusque attributorum, et personarum, tum per cognitionem omnium omnino creaturarum possibilium.

§. Tertius

442.

De personâ Spiritus Sancti.

Pluribus nominibus tertia SS. Trinitatis persona in Scripturis designatur. 1° dicitur procius Spiritus Sanctus, non tantum eo sensu, quod sit immaterialis, cujusmodi etiam sunt

494 Pater et Filius, sed ex speciali quadam
causâ, quia cum sit terminus amoris mu-
tui Patris et Filii, atque amoris proprium
sit, impelli, moveri et inclinari in rem ama-
tam, impulsus ille subsistens est ac perso-
nalis in Deo Spiritus. Additur per quam-
dam appropriationem, Sanctus, quia Sanc-
titas Spiritui Sancto accommodatur, si-
cut potentia Patri, et Filio Sapientia.

443. Dicitur 2°. Amor, et quidem
secundum personalem et notionalem pro-
prietatem: tum quia principium, à quo
procedit, est amor: tum quia ipse termi-
nus est, ut processio formaliter, sub-
sistens ac personalis mutui amoris Patris
et Filii. Hinc à SS: Patribus solet ap-
pellari charitas, Patris et Filii unio, com-
munio, unitas, amplexus, osculum, ne-
xus utriusque.

444. Dicitur 3°. Donum, et quidem
perfectissimum: ratio est, quia, ut ali-
qua è divinis personis sit personale do-
num, requiritur 1° ut sit res alicui da-
ta: 2° ut ab aliquo detur. 3° ut ex
se ac proprio caractere sit ipsamet ad-
dandum seu donandum inclinatio. Hæc
autem tria Spiritui Sancto, qui ex divi-
nâ voluntate procedit, approximè conve-
niunt.

445. Denique 4°. Dicitur Paracletus,
id est, Consolator, quod nempe conso-
latoris vices obeat, ac gratiam diffundat
in cordibus, quæ interioris nos solatur,
reficit ac sustentat.

446. Porro unicum hæc adhuc, illudque
gravis sane momenti, de Spiritu Sancto
expendendum nobis superest: an videli-

et à Filio aequè ac à Patre procedat? 495.

(De processione Spiritus Sancti à Patre nullum inter Catholicos usquam diffiduum fuit: Sola Macedoniani et Ariani istud fidei caput in controversiam adduxerunt. Eunomius, ait S. Basilius, * ut Spiritum auferat à Patre, ita eum unice Unigenito attribuit. Quippe cum existimarent, Filium et Spiritum Sanctum meras esse creaturas, Filium à solo Patre, Spiritum vero à Filio factum assererent. * Errorem hunc ut confoderet Concilium Constantinopolitanum Oecumenicum, Symbolo Niceno post istas voces, Et in Spiritum Sanctum, addidit, qui ex Patre procedit. Brevi extinguitur janiit error iste, qui tam distinctis Christi verbis evestitur, Joan. 15. v. 26. Cum venerit Paraclitus quem ego mittam vobis, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit.

7. 229.
* lib. 2. adv. Eunom. 16
* S. Basilius cit. lib. 1. et S. Epiphanius heresi 76.

Verum diuturnior longe et avior enarsit Latinos inter et Græcos de processione Spiritus Sancti à Filio controversia, negantibus Græcis, Latinis affirmantibus.

Primum hujus erroris auctorem ac parentem seculo quinto fuisse Theodoretum multi autumant, quod in confutatione anathematismi noni S. Cyrilli Alexandrini in Nestorium asseruerit, impium et blasphemum esse dicere, quod Spiritus Sanctus etiam sit ex Filio. Sed alii Theodoretum ab hoc errore purgare conantur asserentes, verbis illis solum intellexisse, Spiritum Sanctum

496. non esse ex Filio^o ut facturam seu creaturam
Filio. Ut ut sit, certum est, Theodore-
tum ea omnia, quae contra S. Cyrillum
scripserat, in Concilio Chalcedonensi Dam-
nasse.

Saeculo octavo sub Imperatore
Constantino Copronymo Graecos inter et
Latinos haec de re gravis exarsit coner-
tatio; unde factum, ut circa negotium
istud sub Bepino et Carolo magno^o eius
filio^o variae Synodi in Gallia, Italia,
et Germania habita fuerint. 1^a ma-
gentiliacensis ad Lutetiam, anno 754.
cui, teste Ardone in Chronico, Graeci in-
terfuere. 2^a Forojuliensis, anno
791. 3^a Francofordiensis, eodem
exerente saeculo. 4^a Aquisgra-
nensis, an. 809. ex qua Carolus magnus
celebrem scripsit epistolam de haec lite.
5^a denique Arelatensis, an. 813.

448. Nullus autem majori audacia
errorem istum propugnavit, quam Pho-
tius versus finem noni saeculi, id est,
aliquot post huius saeculi medium annis.
Invaserat sedem Constantinopolitanam
vivente adhuc S. Ignatio legitimo Ba-
triarcha, an. 858. atque luctuosi illius
Schismatis, quod Graecam a Latina
sejunctit Ecclesiam, auctor necnon
tot malorum ac dissidiorum, quibus
universa turbata est Ecclesia, semi-
narium fuit. Damnatus ille fuit
a Nicolao I. S. Pontifice an. 863. Cui
inde peritus furore, vicissim ipsum
S. Pontificem damnavit; atque in Ro-
manam Ecclesiam invicivinde debacchatus,

inter alia multa, Latinos ex eo praesertim 497.
capite redarguebat, quod affirmarent,
Spiritus Sanctum à Filio procedere.

Photio Strenue pro sua auctorita-
te restitit Nicolaus I. qui datis ad Hinc-
marum Rhemensem Archiepiscopum,
aliosque Gallicanos Praesules litteris, hor-
tatus est, ut dogma catholicum adversus
perduellum Schismaticum tuerentur.*

Photium tamen, qui gratia et
auctoritate plurimum apud Imperato-
rem valebat, omnes fere Graeci sentia-
bunt: identidem tamen ad unitatem
et concordiam cum Latinis reversi, post-
ea pro sua innata animi levitate, ad
pristinum errorem relapsi.

Seculo undecimo tota recumbit
disputatio opera praesertim Michaelis 449
Carularii Patriarchae Constantinopoli-
tani, favente Constantino Monomacho
Imperatore. Schismaticus Episcopus
iste contra Ecclesiam Latinam adeo
debauchatus est, ut promulgare haud
vereretur, Romanum Pontificem om-
nesque Latinos excommunicatos esse,
quod, contra decretum Concilii Ephesini
has voces, Filioque Symbolo addidissent.
unde varia subinde coacta sunt Con-
cilia. ac 1.º Barense sub Urbano II.

an 1097. ubi S. Anselmus Cantuariensis
Episcopus Catholicam de processione Spi-
ritus Sancti à Filio sententiam Strenue
adversus Graecos propugnavit. 2.º Con-
cilium Lateranense IV. sub Innocentio
III. an. 1215. cui unacum aliis non pau-

30. 274.

* Calumnias et men-
sura Photii repres-
sentant Odo B. Nova-
censis, teste Hinc-
maro Epist. 5. ad ip-
sum. Aeneas Bari-
siensis, cuius opus
extat tom. 7. Spici-
legii. Et Ratram-
nus Corbejensis Mo-
nachus, libris qua-
tuor, qui extant
tom. 2. ejusdem Spi-
cilegii.

498. cis Graecis Praesulibus interfuerunt Ius Ba-
triarcha, Constantinopolitanus, et Hie-
rosolymitanus: in eo Conilio Orientales
cum Latinis consenserunt, atque ad Ecclē-
siae Romanae communionem redierunt.
Sed brevi post pro sua levitate ad suum
errorem reversi sunt. Unde

450. 3° Purius sub Gregorio X. habi-
tum est an. 1274. Concilium Lugdunen-
se II. ubi, annitente potissimum Mi-
chaële Paleologō Graecorum Impera-
tore, solennis pax Graecos inter et Latinos
redintegata fuit; missi ad S. Pontifi-
cem nomine Imperatoris ac Ecclesiae
Graeca Legati errorem palam ejurarunt
ac Symbolum, cui inserta erant voces
ista, Filioque, unam Latinis in-
ter sacra Solemnia decantarunt. Verum
nec ista utriusque Ecclesiae pax et con-
cordia diuturna fuit: interfecto enim
Michaële Paleologō, Beccōque, qui Jo-
sepho, quem Sede Constantinopolitana,
quod Schismaticus esset, atque mox dicta
cum Latinis concordia moras injicere cum
aliis nonnullis tentasset, Imperator de-
cerat, suspectus fuerat, exautoratō,
Iosephus ille restitutus est, atque Grae-
cos ad unitum redire impulit.

451. 4° tandem an. 1439. imperan-
te Constantinopoli Joanne Paleologō in
Conilio Florentino sub Eugenio Papa IV.
post diuturnas ex utraque parte disser-
tationes, pax solemniter inita est, Grae-
ciq̄ue errores suos iterum ejurarunt; nec
non communis fidei sancta professio,
cui omnes subscriperunt, excepto Mario
Ephesino, qui in errore suo pertinax reman-

lit; cuius deinde opera ceteri Graeci erro-
res suos demum amplexi sunt. Unde fors
factum, ut post quatuordecim annos, ius-
to Dei iudicio, Graecorum Imperium à Turcis
funditus eversum sit die Solemni Pente-
costes. Solà penè Latinà Ecclesià dog-
matis veritatem particulamque Filio-
que Symbolo ab ipsa additam et à sum-
mis Pontificibus confirmatam retinen-
te.

Quo autem tempore haec particula 452.
Filioque Symbolo Constantinopolitano
adjecta fuerit, dissentiunt inter se Scrip-
tores Ecclesiastici. Nos relicti illorum
opinionibus, qui arbitrantur eam iussu
Damasi Papae, qui ab an. 367. usque ad an.
385. rebus Ecclesiae praefuit; aut in nume-
rosa Synodò circa tempora Concilii Oecume-
nici VI. quod celebratum fuit an. 680. vel
etiam in Synodò VII. an. 787. utriusque
Ecclesiae consensu, Symbolo additam fuisse;
utpote quarum opinionum nullum ex-
tat apud illorum temporum Scriptores
vestigium. Probabilior nobis videtur
illoorum sententia, quae statuit, addi-
tionem istam primò in Hispania Ecclesis
ineunte saeculo quinto obtinuisse; enim-
verò in Conciliis Toletanò I. Bracarense I.
et Hispalensi eadem extat. Tum in
galliam et Germaniam saeculo saltem
octavo dimanasse, prout patet ex Con-
cilio Francofordiensi an. 794. et Ho-
rojuliensi, in quibus additio recepta
et probata fuit. Ibi postquam observa-
ta fuere ea, quae Patres Constantino-
politani Symbolo Niceno addidère, dici-

— Lib. I. l. 2.
pag. 225.

500. tur: Sed et postmodum, propter eos videlicet Hæreticos, qui Insurrant, Spiritum Sanctum solum esse Patris, et à solo Patre procedere, additum est, Qui ex Patre Filioque procedit. ac tandem à Summo Pontifice Nicolao I. confirmatam fuisse; cum antea Sancta Sedes, quamvis et illius et totius Ecclesie Latino fides esset, Spiritum Sanctum aequè à Filio ac à Patre procedere, hanc additionem Symbolo fieri non consensisset, ex prudenti oeconomia, ne videlicet gravi ab ipsa contemni se querentur, atque in apertum Schisma erumperent; prout re ipsa post Nicolai I. confirmationem additionis huius factum, auctore Photio Patriarcha Constantino-politano, qui eam additionem Nicolao I. obiit, ~~et~~ tanquam enorme crimen, quam criminatorem diluit Patrum Corbejensis lib. 2. c. 2. Eam quoque additionem à Nicolao I. confirmatam, fuisse memorat S. Antoninus part. 3. tit. 22. Quae deinde in Concilio Lugdunensi II. an. 1274. et in Florentino an. 1439. utriusque Ecclesie consensu promulgata et acceptata fuit; quibuscum sit.

453.

Conclusio.

Spiritus Sanctus etiam ex Filio procedit. Ex Scriptura. Joan. c. 16. v. 7. Christus ait: Si non abiero Paraclitus non veniet ad vos. Si autem abiero, mittam eum ad vos. Ergo Spiritus Sanctus mittitur à Filio, ergo ab illo procedit. Nam Filius non mittit Spiritum Sanctum,

neque per imperium, sicut Dominus mittit
seruum: neque per consilium, sicut Sapi-
ens mittit eum, quem instruit: neque per
impetum sicut Sagittarius mittit sagittam;
nam verus Deus nullis his modis mitti po-
test. Ergo Filius mittit Spiritum Sanc-
tum per productionem naturalem, si-
cut planta mittit flores et folia, seclu-
lis imperfectionibus: neque enim sunt
alii mittendi modi.

Eodem cap. v. 14. Sic Christus de
Spiritu Sancto loquitur: Ille me clarifica-
bit, quia de meo auipiet, et annuntiabit
vobis. Omnia quaecumque habet Pater,
mea sunt. Propterea dixi, quia de meo
auipiet, et annuntiabit vobis. Ergo
Spiritus Sanctus à Filio auipit: non
aliter autem una persona in diuina au-
cipit ab alia, quam viâ originis et pro-
cessionis; ita Filius auipit à Patre, et
ea loquitur, quae à Patre audivit, quia
nempe à Patre procedit per aeternam
generationem; ergo eadem ratione,
cum Spiritus Sanctus à Filio auipere
dicitur ea, quae nos docet, hanc diuinam
scientiam à Filio simul cum essentia
diuinâ vi processionis et originis auipe-
re dicendus est. Item ex eodem tex-
tu Filius habet omnia, quae habet Pa-
ter, exceptâ sibi et proprietate paterni-
tatis ei oppositâ, ut exponunt Patres
et Concilia. Sed Pater habet virtutem
spirandi seu produendi Spiritum Sanc-

Z. 226.

502. tam, ergo etiam eam habet Filius. Ita
S. Ambrosius argumentatur l. 2. De Spiritu

Galat. 4. v. 6. Misit Deus Spiritum
Filii sui in corda vestra. Et Matth.

10. v. Non vos estis, qui loquimini, sed Spi-
ritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. Er-

go Spiritus Sanctus est Spiritus Patris et

Filii. At non est Spiritus Patris, nisi

quia à Patre procedit. Ergo nec est Spi-

ritus Filii, nisi quia à Filio procedit. Ita

S. Augustinus, tract. 99. in Joan. ubi ait:

Cur non credamus, quod etiam de Filio pro-
cedat Spiritus Sanctus, cum Filii quoque
ipse sit Spiritus.

Prob. 2. d. Ex Patribus Graecis.

S. Athanasius, epist. ad Serapion. Filius,
inquit, à Patre mittitur.... Filius Spiritum
mittit.... Spiritus à Filio auget.... Cum

igitur istiusmodi ordinem et naturam habe-

at Spiritus ad Filium, qualem Filius ha-

bet ad Patrem, qui fieri potest, ut qui Spi-

ritum creaturam dicat, non illud idem ne-

cessario et de Filio sentiat? Si enim Filius

Spiritus creatura est, consequens est, ut

dicant, etiam Verbum Patris creaturam esse.

Ergo, iuxta hunc S. Doctorem, Filius Spi-

ritum mittit, sicut ipse Filius mittitur

à Patre. Atqui Filius mittitur à Patre

per processionem, ergo et Spiritus Sanctus

à Filio mittitur per processionem.

Item Spiritus Sanctus eam relationem

habet ad Filium, quam Filius habet ad

Patrem. Atqui Filius habet relationem

producti ad Patrem. Ergo Spiritus Sanc-

tus habet relationem producti ad Filium.

Idem, Serm. 4. contra Arianos,

lic ait: Non.... tria principia, aut tres

...introduimus, le
...Soles ad comp
...Solem
...unicumque ex
...principium ap
...Paterm
...ne, neci luce, Fili
...abile, et Spiritu
...ambobus, id est
...Spiritu
...procedo.
...S. Basilis, h
...entem Spiritu
...ipse, probat Spi
...um à Filio, se
...ore; sic enim ai
...et, quod nulla
...divisa est? Nec
...Filius, et à h
...inquit, mea tu
...modo ergo Spiritu
...Unigenito soli a
...ad eius auferan
...relationem auget
...et indicat S
...Filio; imò n
...abit, actione
...ipse communi
...omnia, qua ha
...omnia Patri e
...S. Gregoriu
...interest. Om
...Pater habet,
...quod ingenti
...quod Filius
...Pater, ergo

Patres introduimus, sicut Manichaei; cum 503.
non tres Soles ad comparationem adduca-
mus, sed unicum Solem, ejusque splendo-
rem, unicamque ex ambobus lucem: ita
unum principium agnosimus, p. Ubi
comparat Patrem Solum, qui nec est à splen-
dore, nec à luce, Filium Splendore, qui
est à Sole; et Spiritum Sanctum luci, qua
est ex ambobus, id est, ex Sole et Splendore.
Ergo sensus Spiritum Sanctum à Patre et
Filio procedere.

S. Basilus, lib. 2. contra Eunomi-
um docentem Spiritum Sanctum à Solo
Filio esse, probat Spiritum Sanctum
non solum à Filio, sed etiam à Patre
procedere; sic enim ait: Illud verò, mihi
non parerit, quod nulla Filii operatio à
Patre divisa est? Nec est aliquid in rebus,
quod Filio insit, et à Patre alienum sit?
Omnia, inquit, mea tua sunt, et tua mea.
Quomodo ergo Spiritus causam et origi-
nem Unigenito Solum attribuit? Eunomi-
us; et ad ejus accusandam naturam, hu-
jus creationem auigit? Ubi manifestè
supponit, et indicat Spiritum Sanctum
esse à Filio; imò id expresse significat,
cum aperit, actionem productivam om-
nem esse communem Patri et Filio,
quia omnia, quae habet Filius sunt
communia Patri et vicissim.

S. Gregorius Nazianzenus, orat.
in Pentecost. Omnia, inquit, quaecum-
que Pater habet, sunt Filii, præter
quam quod ingentus non est. Ergo ex
S. Gregorio Filius habet vim spirandi
sicut Pater, ergo spirat seu producit

504. Spiritum Sanctum sicut Pater. Et Orat.
s. De Theologia, docet, Spiritum Sanctum
non esse Filium, et tamen nihil essentia-
le desse ei, ut sit Filius, cum habeat
totam essentiam Divinam, sicut totam
habet Filius; sed non esse Filium prop-
ter differentiam relationum, scilicet pro-
ducti et producentis: sicut Filius non
est Pater propter differentiam relatio-
num, quamvis Filio nihil desit essen-
tiale ut sit Pater, cum totam essenti-
am Divinam habeat, sicut Pater habet.

S. Chrysostomus, Hom. i. De Sym-
bol. Iste, ait, est Spiritus procedens de
Patre et Filio, qui dividit singulis pro-
pria dona prout vult. Et Hom. 2.
Istum Spiritum Sanctum dicimus Patri
et Filio coeternum, et procedentem
de Patre et Filio.

S. Epiphanius, haeres. 74. Dei Spi-
ritus à Christo, utpote qui ab utroque
procedit; in quo Christus ipse testatur:
qui à Patre procedit, inquit, et, hinc de
meo accipiet..... Spiritus adoptione sunt
aut vocatione complures, qui et in pec-
catum prona sunt ac proclives. At Spi-
ritus Sanctus solus à Patre et Filio, Spi-
ritus veritatis, et Dei Spiritus, et Spi-
ritus Christi, et Spiritus gratia nominatur.

S. Cyrillus Alexandrinus, Thesau-
ri lib. seu assertionum 34. Cum igitur, ait,
Spiritus Sanctus nobis immissus, confor-
mes nos Deo efficiat, procedat vero is à
Patre et Filio; manifestum est, ex di-
vinà essentia ipsum esse.

Prob. 3° Ex Patribus Latinis.
S. Hilarius, lib. 2. De Trinit. num. 29. De

B. 227. —

Spiritu Sancto autem, inquit, nec tacere oportet, nec loqui necesse est: sed Filii à nobis, eorum causa, qui nesciunt, non potest. Loqui autem de eo non necesse est, qui Patre et Filio auctoribus confitendus est.

S. Ambrosius, l. i. De Spiritu Sancto, c. 10. Spiritus Sanctus cum procedit à Patre et Filio, non separatur à Patre, non separatur à Filio.

S. Augustinus supra pag. 502. cit. tract. 99. in Joan. Et lib. 4. De Trin. c. 20. Nec possumus dicere, inquit, quod Spiritus Sanctus et à Filio non procedat: neque enim frustra idem Spiritus et Patris et Filii Spiritus dicitur.... Neque enim flatus ille corporeus substantia Spiritus Sancti fuit, sed demonstratio per congruam significationem, non tantum à Patre, sed à Filio procedere Spiritum Sanctum.... Qui ergo à Patre procedit et Filio, ad eum refertur, à quo natus est Filius.

S. Leo epist. 93. c. 1. Demonstratur, inquit, quam impie sentiant de Trinitate divina, qui et Patris, et Filii, et Spiritus Sancti unam atque eandem asserunt esse personam: tanquam idem Deus, nunc Pater, nunc Filius, nunc Spiritus Sanctus nominetur: nec alius sit, qui genuit; alius, qui genitus est; alius, qui de utroque processit.

S. Fulgentius, l. De fide, c. 2. Nec natus est ipse Spiritus Sanctus; nec genuit, sed solus de Patre Filioque procedit.

Prob. 4to Ex Conciliis generalibus.
 Concilium Ephesinum, Calcedonense,
 et Constantinopolitanum II. et III. ap-
 probarunt Synodicam S. Cyrilli Alexan-
 drini epistolam, in qua dicitur: Spi-
 ritus apprehensus est veritatis, et veritas
 Christus est. Unde et ab isto similiter
 sicut ex Patre procedit.

Concilium Lateranense IV. con-
 sentientibus Graecis, sic definit, c. i. Pa-
 ter à nullo, Filius autem à solo Patre,
 ac Spiritus Sanctus ab utroque pariter,
 absque initio semper ac sine fine.

Concilium Lugdunense II. con-
 sentientibus quoque, qui aderant, Graecis,
 sic definit. Fideli ac devota professio-
 ne fatemur, quod Spiritus Sanctus eter-
 naliter ex Patre et Filio, non tanquam
 ex duobus principiis, sed tanquam ab
 uno principio: non duabus spirationi-
 bus, sed unia spiratione procedit.

Concilium Florentinum, in fi-
 dei definitione per Eugenium IV. relo-
 quitur: Ut haec fidei veritas ab omnibus
 Christianis credatur et suscipiatur, neque
 omnes profiteantur, quod Spiritus Sanctus
 ex Patre et Filio aeternaliter est, et
 essentiam suam suamque esse subsis-
 tens habet ex Patre et Filio, et ex utro-
 que aeternaliter tanquam ab uno princi-
 pio et una spiratione procedit.... Defi-
 nimus insuper, explanationem verborum
 illorum, Filioque, veritatis declaran-
 dae gratia, et imminente tunc neces-
 sitate, licite ac rationabiliter Symbolo
 fuisse appositam. Huius definitioni
 omnes Graeci, uno, prout jam supra di-

4. 2200.

1507.
ximus, excepto^o Mario Ephesino Episcopo,
conenserunt, eam tamen lege, ut quamvis
faterentur, particulam Filioque ratio-
nabiliter à Latinis insertam fuisse Sym-
bolo, eam tamen ipsi non infererent.

His adde Concilium Tridentinum
quod Sess. 3. recitat et approbat Symbo-
lum Constantinopolitanum cum additio-
ne Filioque.

Prob. 3° Denique triplici ra-
tione Theologica. Prima, Filius au-
git à Patre omnem perfectionem com-
possibilem cum filiatione, juxta illud
Christi, Joan. 16. v. 14. Omnia quaecumque
habet Pater, mea sunt. Atqui virtus
Spirandi est compossibilis cum filiatione:
nam non habet cum illa relativam
oppositionem producentis et producti.
Ergo Filius auget à Patre virtutem
Spirandi, ergo Filius cum Patre spirat
seu producit Spiritum Sanctum.

2ª Filius auget à Patre volun-
tatem fecundam, ne dum terminò exhaus-
tam; processio enim Filii prior est pro-
cessione Spiritus Sancti à Patre. atqui
si auget voluntatem fecundam, profecto
debet non secus ac Pater Spiritum Sanctum
ex eà producere. Ergo, p.

3ta Si Spiritus Sanctus non
procederet à Filio, non distingueretur
realiter ab illo. Falsum conseq. Ergo.
Prob. sequela Maj. In Divinis, juxta Soc-
pini jam à nobis laudatum axioma Theo-
logicum, omnia sunt communia seu una,
ubi non obviat relationis oppositio, quod
axioma constat tum ex communi conten-
tu Patrum, tum quia in ente in omni

508. perfectione infinito et simplicissimo ea omnia necessario idem et unum sunt realiter ac esse debent, quae inter se non opponuntur, et in tali ente nulla alia oppositio enogitari potest, quam relativa. Atqui si Spiritus Sanctus non procederet à Filio, non haberet cum eo relationis oppositionem: nam in Deo nulla alia oppositio relativa, quae non adverteretur infinita eius perfectioni, esse potest praeter eam, quae fundatur in origine seu processione unius ab alio. Ergo si Spiritus Sanctus non procederet à Filio, esset una et eadem cum ipso persona, et sic non distingueretur realiter ab illo.

Solvuntur Objectiones.

454

Ob. 1° Scriptura declarat tantum Spiritum Sanctum procedere à Patre, nec ullam facit mentionem processionis illius à Filio. Joan. 15. v. 26. Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit. Ergo, p.

Resp. 1° Scripturam non expressis quidem, sed equivalentibus seu idem sonantibus verbis, adstruere Spiritus Sancti à Filio processionem, prout, praeter ea, quae inter probationes Conclusionis nostrae adduximus, ex adducto textu patet, ubi dicitur Spiritus Sanctus mitti à Filio. Missio autem in divinis est processio unius ab alio, quemadmodum exposuimus c. 4. §. 4. Certè in Scriptura saepe uni tribuuntur, quae pluribus personis sunt communia, sed non cum aliarum exclusionem, et saepissime quidem Patri, eoque

Sit fons Trinitatis, et principium sine prin-^{509.}
cipio, à quo aliae personae accipiunt, quidquid
habent.

Resp. 2.do Traditionem esse alteram
fidei nostrae regulam: at vero perpetua et
constans Ecclesiae Traditio clare et aperte
docet, Spiritum Sanctum à Filio procedere.

Ob. 2.do In Conciliis generalibus 455.
Nicensi I. et Constantinopolitano I. in qui-
bus Divinitas Spiritus Sancti aperta et Defi-
nita fuit, alium silentium de ipsius à
Filio processione etiam fuit. Ergo, p.

Resp. Ecclesiam in Conciliis suis
circa fidem Definitiones seu Decreta non
condere, nisi occasione subnascentium
errorum: cum igitur aetate Conciliorum
Nicensi I. et Constantinopolitano I. à nemine
impugnaretur processio Spiritus Sancti à
Filio, de idà etiam siluere idorum Con-
cilio Patres. Cum vero Eunomiani et
Macedoniani negarent, Spiritum Sanctum
Deum esse, eumque à Patre procedere, Con-
cilium Constantinopolitanum I. distinctè
ac expresse definiuit, Spiritum Sanctum
verum esse Deum, et à Deo Patre proce-
dere; accommodatè scilicet ad errorem,
quem damnandum habebat, et urgentem
tunc temporis Ecclesiae necessitatem.

Ob. 3.do In Concilio Ephesino à
Charisio Presbytero publicè lectum fuit
Symbolum Nestorii cum libro Theodo-
reti contra Anathematismos S. Cyrilli,
in quorum utroque expresse negabatur
processio Spiritus Sancti à Filio, et ta-
men Concilium id non damnauit. Neque
etiam ipsemet S. Cyrillus in suis adver-

456. celebratum fuit
an. 431. tertium
generale, post Ni-
cenum I. et Cons-
tantinopolitanum I.
communiter mun-
cipatur.

— 5. 229

510. In Nestorium Capitulis; neque Coelestis
S. Pontifex Scribens ad Nestorium
et ad Clerum Constantinopolitanum,
vitio vertunt Nestorio, quod de processio-
ne Spiritus Sancti à Filio nihil plane
dixisset, quia nempe receptum non erat
dogma processionis Spiritus Sancti à
Filio. Imò Concilium ipsum art. 6.
Severè prohibet, ne altera fides profera-
tur, seu quidquam Symbolo addatur,
in quo tamen nihil de processione Spiritus
Sancti à Filio continetur, sed à Patre Innun-
tatur procedere dicitur. Unde cum
Latini in Epistolâ Synodica dixissent,
Spiritum Sanctum à Filio procedere,
idque Graeci displicuisset, S. Maximus
Martyr in Epistolâ ad Marinum Latinos
excurat, quia etsi asserant, Spiritum
à Filio procedere, non idcirco tamen
sentiant, ipsum esse principium Spi-
ritus Sancti, quod solus est Pater. Ita
S. Maximus. Ergo, p.

Resp. Symbolum ~~Episcoporum~~
Nestorianum in iis capitibus rejectum
fuisse, in quibus à Catholica fide aber-
rabat: caput vero, quod spectat processio-
nem Spiritus Sancti, idcirco rejectum
non fuisse, quod posset in verum sensum
adduci, nempe Spiritum Sanctum à
Filio creatum seu factum non esse, ut
dicebant Macedoniani et Eunomiani;
et quod propter aliud dogma congrega-
tum esset, nempe ut contra Nestorium
unam in Christo personam assereret. Con-
sèpe Concilia, ut omnino inuincant. So-

511.
po, quem sibi proponunt, quaestiones in-
videntes, licet gravissimas, omittunt. Et
Sanè quamvis Concilium istud errorem
processionis Spiritus Sancti à solo Patre
ob abatas rationes expresse non damna-
verit, eundem saltem implicite damna-
videtur, cum epistolam à S. Cyrillo et
à Synodo Alexandrinà ad Nestorium
scriptam velut Catholicam approbavit,
in qua dicitur Spiritus Sanctus etiam
à Filio procedere.

Celestinus et Cyrillus Nestorii
silentium circa processionem Spiritus
Sancti à Filio, ideo non culpant, quia,
ut jam dictum, de illà processione multa
tenuis tunc agebatur, atque intempe-
stiva omnino fuisset tunc temporis eam
in rem censura.

Quòd autem eadem Ephesina Syno-
dus prohibuerit, ne Symbolo quidquam adde-
retur, aut, prout sonant Canonis verba,
altera fides seu fidei professio profe-
ratur. Resp. Dist. Synodus ista prohi-
buit, ne altera fides seu fidei professio
proferatur; id est fides altera, seu con-
traria iis, quae à Patribus Nicanis defi-
nita fuerant, conu. fides altera, id
est, altera ejusdem fidei expositio, de-
claratio, et explanatio, neg. Hunc unum
lati Decreti finem ac scopum esse, aper-
tè demonstrat 1° occasio qua idèd condi-
tum fuit, occasione scilicet Symboli
Nestoriani, quod Charisius Presbyter et
Philadelphus Oeconomus obtulerat, quod-
que à his subscribi volebat Nestorius,

6. 230.

512. et quod re ipsa multi delusi subripserant.
Novitatem hanc audacia, temeritatis, ac
erroris plenam merito repreffit Ephesina
Synodus, prohibuitque omnem additio-
nem et explicationem a vitæ fidei con-
trariam; eam verò, quæ fidei consona
est ac conformis, approbat et confirmat.
Vocem, Deipara, ad constringendum Nes-
torium proponit et exigit; eam quidem
Symbolo non inseruit, tum quia illius
additio necessaria laud fuit, quippe ~~quæ~~
expresse satis et explicitè B. Virgo Dei-
para seu Dei Mater declarabatur in duo-
bus articulis clarè et explicitè in Symbolo
Constantinopolitano contentis; nempe
Christum verum esse Deum Patri con-
substantialem, eumque inarnatum et
natum esse ex Mariâ Virgine. Tum
quia Synodus Ephesina novum non con-
didit Symbolum, sed novum duntaxat
Nestorii errorem damnavit: si tamen ex-
pedire iudicasset, etiam pro auctoritate
sua potuisset vocem, Deipara, Symbolo
adlicere; quemadmodum Nicæna Syno-
dus Symbolo Apostolico adiecit vocem,
ὁμοῦλον, consubstantialem. 2°.

Idem patet ex eo, quod professionem
fidei, quam in signum concordie Joan-
nes Antiochenus post restitutam pa-
cem misit ad S. Cyrillum, tametsi mut-
ta Symbolo adderet majoris explicatio-
nis gratiâ, benigne tamen et cum laude
suscepit S. Cyrillus, quam utique non
suscepisset ac laudasset, si omnis et qua-
libet etiam Catholica fidei nova exposi-
tio fuisset à Patribus Ephesinis prohi-
bita. 3°. Synodus Calcedonensis

paulo post Ephesinam an. 451. videlicet
waita, postquam Symbolum Nicaenum,
et Constantinopolitanum recitavit, ait.
5. proliam adiecit fidei expositionem
adversus penliares Eutyketis errores;
ergo non existimavit Synodus Chalcedo-
nensis nihil adijci licere, quod consen-
taneum foret.

4. Denique, Canon
Ephesinus iste, qui obicitur, ad privatos
spectat, non ad ipsam Ecclesiam. Id pa-
tet 1. ex occasione, quâ latum est idud
Decretum, ut modo notavimus. 2. ex
ipsis verbis Decreti, hos, si quidem sunt
Episcopi aut Clerici, p. 3. ex poenâ
depositionis aut anathematis adjunctâ,
neque enim Synodus Ephesina aut vo-
luit, aut potuit universam Ecclesiam
anathemati subicere.

Ad quod additur de Latinis,
quos S. Maximus dicit non sentire Fi-
lium esse principium Spiritus Sancti,
Resp. Dist. Latini non sentiunt Fili-
um esse principium, id est, primum
fontem, conc. non esse principium
simpliciter, neg. Observandum, quod
hæc principii pro primo fonte notio
apud Græcos sit pervulgata.

Ob. 4. S. Dionysius, de Divi- 457.
nis nominibus c. 2. ait: Solus fons su-
per substantialis Deitatis est Pater.

S. Athanasius, in quest. quid est
Deus? ait: Deus et Pater ipse solus est
causa duobus.

S. Basilius, ep. 43. dicit, Filium secundum pro-

513.
* Sub Leone I.
Papa.

514 priam notionem nullam habere communio-
nem cum Patre. Ergo Spiratio activa non
communicatur Filio.

7. 231.

— S. Gregorius Nazianzenus orat. ad
Episcopos Aegypti ait: omnia quae habet
Pater, Filius sicut pater principium.

S. Damascenus l. i. de fide, c. ii.
ait: Ex Filio Spiritum non diuimus, sed
eum Filii Spiritum nominamus. Et c. 13.
Filii Spiritus est, non tanquam ex ipso,
sed quod per ipsum ex Patre procedat.
Ergo, p.

Resp. neg. cons. ad horum Grae-
corum Patrum testimonia diuimus 1.º ad
S. Dionysii testimonium, Solus Pater di-
citur fons Deitatis, quia aliae personae ab
ipso procedunt, et ipse non procedit ab alia
personâ, et sic est principium sine prin-
cipio: Filius uero est principium de prin-
cipio, quia Filius producit, et producitur.

2.º S. Athanasius Solum uult,
unum Patrem esse principium duarum
aliarum personarum, quamuis Filius
sit etiam principium unius personae.

3.º S. Basilii Solum uult, Fi-
lium secundum filiationem realiter dis-
tingui à Patre, et filiationem nulla-
tenuis identificari Patri. Quamuis au-
tem Filius cum Patre non conveniat
ratione filiationis, cum eo tamen con-
uenit ratione Spirationis activae.

4.º S. Gregorius, intelligit dum
taxat, Filium non esse primum fon-
tem, seu principium sine principio,
sicuti est Pater. Nam, ut iam obser-
uauimus, Graeci nomine principii commu-

inter intelligunt primum fontem. 515.

50. Mens S. Damasceni haec est,
Spiritus Sanctum à Filio non procedere,
ut primum de S. Gregorio annotavimus,
tanquam ex primario originis sua fonte,
qui Pater est; unde etiam dicit, Spiri-
tum Sanctum procedere à Patre per Fi-
lium, quem loquendi modum probat S. Tho-
mas, 1. p. q. 36. a. 3. Cum enim, inquit, Fi-
lius à Patre habeat, quod ab eò Spiritus S.
procedat, Pater per ipsum Filium spirare
Spiritus Sanctum dicitur. Quare cum Da-
mascenus dicit, Spiritum Sanctum proce-
dere per Filium, non ex Filio; Solus
vult, eum non procedere à Filio ut à
principio, quod ab alio suum esse et vir-
tutem produendi non accepit; sed pro-
cedere à Filio tanquam à principio,
quod ab alio suum esse, et suam virtu-
tem produendi accepit: ita ut pro-
positione per significare velit primum
agens per virtutem ab alio acceptam,
et propositione ex primum sine prin-
cipio; adeoque ut Spiritus Sanctus ta-
men aequè à Filio ac à Patre suo modo
procedat. Et verò hanc esse S. Damasceni
mentem colligitur ex eo, quod ibidem
comparat Patrem Soli, Filium radio,
Spiritus Sanctum vero Splendori, qui ex
radio oritur, et c. 18. Statuat Spiritum
Sanctum esse imaginem Filii, sicut Fili-
us est imago Patris. Imago Patris, inquit,
est Filius, ac Filii Spiritus. Per pro-
positionem per igitur, idem intelligit,
ac quod significatur per propositionem
ex: nam propositio per saepe signifi-

multiplicitatem suppositorum requiritur
multiplicitas actionum. Sic Pater, Fi-
lius, et Spiritus Sanctus sunt unicum prin-
cipium mundi, quia produunt mundum
una actione per unam eandemque po-
tentiam agendi ad extra.

Reversionem nostram pater
adnota Conilia Lugdunense II. et Flo-
rentinum confirmant SS. Patres. S. Ba-
siliius, lib. 2. cont. Eunom. Diserte affir-
mat, Patrem et Filium duo non esse,
sed unum Spiritus Sancti principium.

S. Augustinus, lib. 5. De Trinit. c. 14.
Statendum est, ait, Patrem et Filium
principium esse Spiritus Sancti, non duo
principia. Idem conceptis verbis asse-
rit S. Anselmus, lib. De processione Spi-
ritus Sancti, c. 18.

Inst. 1.º Principium quod pro-
cessione, est persona. Ergo cum Pater et
Filius duo sint persone, duo quoque sunt
principia Spiritus Sancti.

Resp. 1.º Simili argumento proba-
ri potest, tres esse in Deo creatores. Nam
principium quod creationis est persona.
Atqui sunt in Deo tres persone. Ergo sunt
tria principia creationis. Quod est absurdum
dicere.

Resp. 2.º Dist. ant. Principium
quod processione, est persona, simul cum
proprietate relativa, con. sine illa,
neg. ant. Ne verã principium quod per-
sonam denotat; at non solam, sed simul
proprietatem relativam, seu formam,
per quam persona agit, et aliam produ-
cit. Porro cum forma illa in Patre
et Filio respectu Spiritus Sancti una

517.
habeat. Spiritus Sancti Spi-
ritum Sanctum. igitur
non sunt duo sed
unum Spiritus Sancti
principium.

ut cum Joan
lum fatali
est sufficiens
Ergo Solus
Et virtus
inest Filius
est Filius
nicipium
non producit
cum Filius
Spirandi
quomodo
m creationis
at mundum
luto, quia
is tribus
ritus Sancti
io, vel pro
us principia
no. Ne
Et dicit
vere a Patre
incipio
one probat
linunt
ntinum
ater et Filius
ntum
omque
tem Substantia
nisi nullum
ificato
ta: unde
orum potest

518. Sit, nempe Spiratio activa, consequenter
Pater et Filius unum sunt principium
Spiritus Sancti.

Inst. 2°. Proprietas relativa in
Deo una esse non potest in duabus perso-
nis, siquidem persona à se invicem dis-
tinguuntur per illas proprietates relati-
vas. Ergo una esse non potest in Patre
et Filio.

Resp. Dist. ant. Proprietas relati-
va personalis, seu quae personam consti-
tuit, non potest esse in duabus perso-
nis, conc. Proprietas relativa non per-
sonalis, sed quae secundum nostrum intel-
ligendi modum personae jam constitutae
advenit, neg. ant. Spiratio activa non
est proprietas relativa personalis, neque
enim constituit personam Patris, aut
personam Filii: Pater quippe per pater-
nitatem, Filius verò per filiationem
constituitur. Ergo constitutis jam
personis Patris et Filii accedere à nobis
intelligitur activa illa Spiratio; ergo non
potest esse personalis, nec multiplex, sed
una et indivisa in Patre et Filio.

Inst. 3°. Nonnulli ex Veteribus,
qualis est imprimis S. Hilarius, lib. 2. de
Trinit. Patrem et Filium vocant aucto-
res Spiritus Sancti. Ergo sunt duo illius
principia.

Resp. Dist. ant. Pater et Filius
sunt auctores Spiritus Sancti, adjectivè,
id est, sunt duae personae producentes Spi-
ritum Sanctum, conc. Substantivè ac
proprie, neg. ant. Dicendum, inquit
S. Thomas*, quod quia Spirans adjecti-
vum est, Spirator verò Substantivum,
possumus dicere, quod Pater et Filius

Prim. 99. —
pag. 243.

h * i. p. q. 36. a. 6. ad 7.

519.
sunt duo spirantes, propter pluralitatem
Suppositorum; non autem duo Spiratores
propter unam Spirationem. Nam adjecti-
va nomina habent numerum secundum
Supposita, Substantiva vero à le yffis
secundum formam significatam. Quod
vero Hilarius dicit, quod Spiritus Sanctus
est à Patre et Filio auctoribus, exponen-
dum est, quod ponitur Substantivum
pro adjectivo. Ita Sanctus Thomas,
unde patet solutio illius, quod obiicitur,
nempe Patrem et Filium esse duos
Spirantes, ergo etiam duos Spiratores.

Resp. enim neg. cons. Disparitas
est, quia nomina adjectiva multiplican-
tur pro multiplicitate Suppositorum.
At nomina Substantiva non multipli-
cantur, nisi etiam multiplicetur for-
ma illis significata. Forma autem
per nomen Spiratoris significata est
virtus Spirandi seu produendi Spiri-
tum Sanctum, que una et eadem nu-
mero est in Patre et Filio; ac proinde
non facit duos Spiratores: quemadmo-
dum Divinitas, que est una et eadem
numero in tribus Personis, non facit
tres Deos.

Inst. 4to. Multi ex Veteribus
aperunt, Spiritum Sanctum esse à Pa-
tre mediatè, Filium vero proximè ac
immediatè. Ita S. Gregorius Nyssenus,
epist. ad Ablavium, et lib. i. contra Eu-
nom. Cyrillus Alexandrinus, lib. i. The-
sauri, p. Ergo Pater non eadem ra-
tione, qua Filius, est principium Spiritus
Sancti; atque adeo non unum sunt principium.

Resp. Multi ex Veteribus, asserunt, Filium esse proximè à Patre, Spiritum Sanctum autem mediatè, hoc sensu, quòd Filius sit prima, Spiritus vero Sanctus secunda persona, quæ interposito Filio à Patre procedit, conc. Hoc sensu, quòd Filius non unam et eandem habeat cum Patre vim spirativam, neg. ant.

Inst. 5.º S. Augustinus lib. 15. De Trinit. c. 17. et 29. Item tract. 99. in Joan. ait, Spiritum Sanctum principaliter procedere à Patre, ergo non est unum et idem cum Filio principium.

Resp. dist. ant. Principaliter est à Patre, hoc sensu, quòd Pater sit fons et origo totius divinitatis, principium sine principio, Deus à se, conc. Hoc sensu, quòd non sit una et eadem in utroque Patre et Filio vis spirandi, neg. ant. Ideo addidi principaliter, ait S. Augustinus, quia..... Filio..... hoc quoque Pater debet.

Inst. 6.º Si Pater et Filius sunt unum principium quòd, propter unam virtutem spirandi, Pater est duplex principium quòd propter duplicem virtutem, unam scilicet generandi, et alteram spirandi. Atqui hoc est falsum. Ergo.

Resp. neg. sequel. maj. Quia ut sit duplex principium quòd, requiritur non solum duplex virtus produendi, sed etiam duplex suppositum. Ratio est, quia nomina substantiva non multiplicantur, nisi multiplicetur non solum forma illis significata, sed etiam suppositum habens talem formam. Hæc nomen spirator presumit ab hoc vel illo supposito in particulari, et ab uno vel duobus suppositis.

Z. 234.

Unde accipi potest et accipitur modo pro uni-^{521.}
co modo pro duobus, modo pro pluribus simul
et uno. Hinc verae sunt istae propositio-
nes: Pater et Filius sunt Spiritus: Pater
est Spiritus: Filius est Spiritus: Pater
et Filius sunt Spiritus, qui est Pater.
Nam sensus est: Pater et Filius sunt
supposita habentia spirationem activam,
quam re vera habet Pater.

Ob. 7mo Cum von Filioque jam 460.
addita esset Symbolo in Hispaniarum Ec-
clesiis, Leo III. Papa Symbolum Constanti-
nopolitanum in tabula argentea describi
iussit sine illa additione, et poni in Al-
tari post Corpus S. Pauli. Ergo additio-
nem illam improbat, p.

Resp. neg. cons. Nam Leo hoc fe-
cit, ut huius Symboli, quale fuerat à
Conilio Constantinopolitano conditum,
memoria honorifice in Ecclesia conserva-
retur, et ut Graecis tolleretur occasio-
nem existimandi, hoc Symbolum à Latinis
contemni.

Inst. Concilium Aquisgranense,
postquam additionem Filioque appro-
basset, misit Legatos ad eundem Leonem,
qui eum rogarent, ut illam approbaret,
et Symbolum cum hac additione juberet
cantari in Ecclesia Romana: Pontifex
vero utrumque negavit. Ergo, p.

Resp. neg. cons. Leo neutrum praes-
tare voluit, ne Graecis videretur contem-
nere Symbolum Constantinopolitanum, qua-
le primum conditum fuerat, et quia non-
dum in Ecclesia Romana cantatum fue-
rat cum hac additione. Sed simul
ipsemet palam professus est, Spiri-

522. tum Sanctum procedere etiam à Filio,
prout Acta Legationis, quae adhuc extant,
testantur.

461. Ob. 8vo. Etiam si Spiritus Sanctus
non procederet à Filio, adhuc tamen dis-
tingueretur realiter ab eo. Ergo ratio
quam haec de re supra attulimus nulla est.

Resp. neg. ant. Nam Patres dis-
tinctionem personarum repetunt à sola
processione unius ab alia. Distinguitur
Spiritus à Filio, quod per ipsum est, in-
quit S. Gregorius Nyssenus lib. ad Ablavium.
Et S. Augustinus tract. 39. in Joan. Hoc
solo, inquit, numero infirmant, quod
ad invicem sunt. Item S. Damascenus
l. i. de fide, c. ii. In solis, ait, autem pro-
prietatibus, nimirum paternitatis, filia-
tionis, et processionis secundum causam
et causatum discrimen ad vestimus. Con-
cilium denique Toletanum XI. c. i. Inre-
latione personarum, inquit, numerus
cernitur. Hoc solo numero infirmant, quod
ad invicem sunt, id est, ad invicem oppo-
nuntur.

Inst. 1° SS: Athanasius, Augus-
tinus, et Anselmus dicunt, ideo Spiritum
Sanctum non esse Filium, et vicissim,
quia Filius per viam intellectus, et Spi-
ritus Sanctus per viam voluntatis proce-
dit. Ergo Filius et Spiritus Sanctus dis-
tinguerentur realiter inter se, etiam si
Spiritus Sanctus non procederet à Filio;
quia adhuc unus per intellectum et alter
per voluntatem procederet.

Resp. neg. cons. Hoc unum in-
tendunt laudati SS: Patres, nempe inter
Filius et Spiritum Sanctum aliquam
quidem oppositionem, nempe ad unum

2 * an. 595.

3. 235

virtualem esse, ex eo, quod unus per in-
 tellectum, alter vero per voluntatem proce-
 dat: at oppositionem illam non sufficere
 ad realem inter illos distinctionem, nisi
 interveniat unius ab altero processio origi-
 nis, ex qua una nascitur realis distin-
 ctio. certè hanc fuisse mentem S. Anselmi
 inde liquet, quod lib. De processione
 Spiritus Sancti, commune hoc Scholo-
 effatum, In divinis omnia sunt unum
ubi non obviat relationis oppositio. ap-
 probet, cuius ipse auctor et parens est.

Inst. 2. d. Si Spiritus Sanctus non
 produceretur à Filio, adhuc Filius et
 Spiritus Sanctus procederent per diversa
 principia formalia, intellectum scilicet
 et voluntatem. Ergo adhuc essent duae
 productiones totales, ut nunc sunt. At
 eadem persona non potest procedere per
 duas productiones totales: nam alio-
 qui una ex illis esset superflua; om-
 nis autem superfluitas in divinis im-
 plicat. Ergo adhuc essent duae personae
 realiter distinctae.

Resp. neg. cons. Nam tunc esset
 unica realiter productio totalis; sicut
 enim duo principia formalia, intel-
 lectus et voluntas scilicet, non distin-
 guuntur realiter, sed solum logicè et
 virtualiter ob defectum oppositionis
 relative: ita duae productiones, ob
 eundem defectum non distinguerentur
 realiter, sed per identitatem conflarent
 unicam productionem totalem, cuius
 terminus totalis esset una persona per-

etiam à Filio
 adhuc exten
 i Spiritus sancti
 adhuc tamen
 es. Ergo ratio
 turbamus nihil
 Nam Patres
 repetunt a
 a. Distin
 per ipsum
 us lib. ad
 39. in Joan.
 infirmant
 im S. Damasc
 s, ait, autem
 rateritatis
 eundem con
 advertimus
 num. XI. c. 1
 quit, num
 ero infirm
 à invicem
 Athanasius
 ut, ideo Sp
 im, et vici
 intellectus, et
 voluntatis p
 itus sancti
 ter se, etiam
 edent à Filio
 edentum et
 et.
 Hoc unum
 s, nempe int
 um aliquam
 nge ad hunc

524 intellectum et voluntatem producta, et
quae proinde simul esset Filius et Spi-
ritus Sanctus: sicut verifā eadem perso-
na est Pater et Spirator, quia producit
per intellectum et voluntatem.

Inst. 3. In adatā hypotesi Spi-
ritus Sanctus esset cum Filio respectu Pa-

* termini disparati terminus disparatus*. Ergo adhuc oppo-
ti. Logici dicuntur neretur Filio.

illi, qui de se in-
vicem non possunt
praedicari.

Resp. trans. ant. dist. cons. Oppo-
neretur disparatē, conc. relativē. neg.
cons. Equidem in creatis termini dis-
parati distinguuntur realiter, sed non
in divinis. Disparitas est, quia in crea-
tis unum disparatum, cum sit finitum
et limitatum, non habet entitatem
vel perfectiones alterius. At in divinis
terminus, qui supponitur disparatus,
adhuc esset infinitus, proindeque conti-
neret tum entitatem, tum perfectiones
alterius termini disparati. Nam infi-
nitum in entitate et perfectione in-
cludit omnes entitates et perfectiones,
quae se se invicem non excludunt, qua-
les sunt ea, quae inter se non habent
rationem producentis et producti.

Inst. 4to. In adatā hypotesi
Filius haberet in omne, per quod in
se constituitur ac distinguitur à Spiri-
tu Sancto, nempe filiationem. Ergo
pariter in eo casu Filius distinguere-
tur à Spiritu Sancto: ibi enim rema-
net eadem personarum distinctio, ubi
idem adhuc superest earundem per-
sonarum distinctivum ac constitui-
vum.

Resp. neg. ant. Equidem in ad- 525.
ducta hypothesis Filius haberet filiatio-
nem, sed non eandem omnino qualem
jam habet, id est, iunctam cum Spira-
tione activa. Porro Filius non cons-
tituitur ac distinguitur à Spiritu San-
cto per filiationem præiuse, sed per filia-
tionem, quatenus adjunctam habet,
aut habere postulat spirationem acti-
vam.

Inst. 5to Si Spiritus Sanctus pro-
duceretur à solo Filio, tamen adhuc dis-
tingueretur à Patre: Ergo similiter dis-
tingueretur à Filio, etiamsi à solo Pa-
tre procederet.

Resp. neg. cons. Equidem si Spi-
ritus Sanctus à solo Filio procederet, ni-
hilominus à Patre distingueretur, quia
mediate saltem censeretur ab illo pro-
cedere, quia Filius ipse vim spiran-
di Spiritum Sanctum à Patre accepisset.
At si Spiritus Sanctus à solo Pa-
tre procederet, dici non posset, nec
etiam mediate à Filio procedere.
Nam in eo casu Pater non produceret
Spiritum Sanctum per vim aliquam
sibi à Filio datam.

Inst. 6to Filius non procedit
à Spiritu Sancto, et tamen ab eo dis-
tinguitur. Ergo pariter Spiritus San-
ctus ab eo distingui posset, et si ab eo
non procederet.

Resp. neg. cons. Inepta sane
ac ridicula est isthac arguendi ratio,
et perinde est ac si quis diceret, Pater
distinguitur à Filio, et tamen ab ipso
non procedit. Igitur sicut Pater à

— 4. 236.

226. Filius distinguitur, quia Filium producit, ita etiam Spiritus Sanctus distinguitur, quia illum producit, ac necesse est, mutuam oppositionem intercedere inter personam producentem ac personam productam.

Inst. 7mo In creatis Amor distinguitur realiter à Verbo, quamvis non producat ab illo. Ergo idem in divinis esse posset.

Resp. neg. cons. Disparitas est, quia in creatis distinctio realis repetitur non solum ab oppositione relativa, sed etiam à limitatione: nam in creatis multa ob solam limitationem distinguuntur realiter inter se, quamvis nudam habeant oppositionem. At in divinis propter infinitatem et summam identitatem ea omnia sunt unum realiter, quae non habent inter se relationem producentis et producti, in qua consistit oppositio relativa.

Igitur Spiritus Sanctus aequè à Filio procedit ac à Patre, hi quippe se se mutuo amantes produunt personam, quae vi sua processione per se primo est amor ille, quo se se mutuo reamant, ideoque per identitatem illud omne divinum est, cui identificatur amor ille, et quoniam ipsa persona non habet oppositionem relativam: sicque Spiritus Sanctus totam habet Patris et Filii Substantiam.

462. Atque hinc de augustissimo SS: Trinitatis mysterio tractationem nostram concludimus; quae non

nimis proluxa duntaxat, quin potius ad- 527.
modum angusta videri debet ei, qui
novit, quantum hujus admirandi
et sacratissimi mysterii notitia
uigae ad salutem sit omnino ne-
cessaria. Miramur proinde, quod
quidam Theologi, aut potius The-
logastri Batavi Remonstrantes dic-
ti Duce Episcopo*, in tantum cum
Socinianis hujus adorandi mysterii
fidem abjicientibus licetatem inire
maluerint, ut quamvis de Trinitate
recte sentiant, tamen negent, illud
fundamentalem esse fidei Christiano-
articulum, quem de necessitate salutis
quisque credere debeat, satisque esse,
aperant, ad salutem, Deum unum et Chris-
tum tanquam ejus Legatum credere, ac
eis sub utroque nomine debitum hono-
rem et obedientiam exhibere.

At orthodoxorum omnium cetera
et constans atque vera est sententia,
absque salutis dispendio non movone-
gari, sed nec ignorari posse istud mys-
terium, quod totius Religionis Chris-
tiano caput est ac fundamentum.

Id aperte ipsa Scriptura sacra
declarat; Joannis 3. v. 18. Qui credit in
eum, non judicatur; qui autem non
credit jam judicatus est, quia non
credit in nomine Unigeniti Filii Dei.

Et v. 38. Qui credit in Filium, habet
vitam aeternam: qui autem incredulus
est Filio, non videbit vitam, sed ira
Dei manet super eum. 1. Joan. c. 5.

* Lib. 4. Institut.
Theologic. Sect.
2. c. 24.

— 5. 237

528. v. 20. Scimus quoniam Filius Dei venit,
et dedit nobis sensum, ut cognoscamus
verum Deum, et scimus in vero Filio eius.
Hic est verus Deus, et vita aeterna. Ex
quibus patet, ad salutem obtinendam
imprimis requiri, ut cognoscatur Fi-
lius Dei, non solum tanquam Patris Le-
gatus, sed etiam ut Unigenitus, ut
verus Deus, ut vita aeterna, hoc est,
ut summum bonum.

Præterea Christus Dominus
Matth. 28. v. alloquens Apostolos ait:
Ventes ergo docete omnes gentes, bap-
tizantes eos in nomine Patris, et Fi-
lii, et Spiritus Sancti. Adicit Marci
16. v. qui crediderit, et baptizatus fue-
rit, salvus erit: qui vero non crediderit,
condemnabitur. Nihil castè difertius
his Christi verbis. Unde Apostolus
Act. 19. v. obstupescens, quod Ephesii
dicerent se nescire, an esset Spiritus
Sanctus, respondit, in quo ergo bap-
tizati estis? Quæ verba inmanunt no-
titiã trium personarum velut ne-
cessariam baptismo præire. Enimvero
initianus Patri, Filio, et Spiritui
Sancto in baptismo consecratur, illis
fidem et obsequium pollicetur: nove-
rit ergo necesse est, quæ sit cuiusque
natura et dignitas, ne cultum divinum
ad creaturam transferat, vel debitum
honorem vero Deo denegat.

Id etiam ultro declarat cons-
tans Traditio et usus Ecclesie, quæ ab
initianis expressam Sanctissima Tri-
nitatis fidem semper exegit, si bap-

529.
Zari apud haereticos potuit, inquit S. Cy-
prianus, ep. 73. ad Iubajanum, templum
Dei factus est, quero cuius Dei? Si Crea-
toris; non potuit, qui in eum non credidit:
Si Christi; nec huius fieri potest tem-
plum, qui negat Deum Christum: Si
Spiritus Sancti; cum tres unum sint, quo-
modo Spiritus Sanctus placatus ei esse
potest, qui aut Patris, aut Filii inimi-
cus est? Quis, inquam, è sine
suo statim omnes eiecit, qui vel
personarum trinitatem, vel earum con-
substantialitatem negarunt.

Denique Innocentius XI. an.
1679. damnavit hanc propositionem,
absolutionis capax est homo, etiamsi
per negligentiam etiam culpabilem
nesciat mysterium Sanctissima Trini-
tatis, et Incarnationis Domini. For-
tè si incapaces sunt absolutionis, qui
ineffabile idem mysterium ignorant,
profectò illius cognitio ad salutem erit
necessaria. Caveant ergo fidelium
Pastores et Parochi, ne ipsorum silen-
tiò et invidia, animo ipsorum cura de-
mandata adorandum istud ignorent
mysterium, sicque miserè pereant.

Id etiam ratiò suadet.
Quinimò Nullam omnino communio-
nem, nullamve societatem habere li-
cet cum iis, qui vel creaturam pro
Deo colunt, eique adherent tanquam
primo principio, et ultimo fini: vel
supremum cultum vero Deo impende-
re detrectant; hæc est enim summa
impietas, ad quam expugnandam

6. 230.

530. primum instituta est vera Religio. At-
qui Sociniani, Christum asperentes crea-
turam, vel creaturam pro Deo colunt,
vel supremum honorem vero Deo abju-
dicant. Ergo cum illis nulla commu-
nicatio, nulla societas est habenda. Unde
S. Joannes Epist. 2. ad J. c. v. 10. Scribens de
illis, qui negant Christum velesse Fi-
lium Dei, vel venisse in carnem, sic
habet: Nolite recipere eum in domo,
nec Ave ei dixeritis; qui enim dicit
illi, Ave, communicat ejus operibus
malignis.

De Th...
tractatus
Publica
positas de
Ex quo a
no nostro The
mitum, s
in id dicit
de cetera dicit
alam p...
is, ut
his tom
in loco theo
le positu
que in
sur a d...
est, un
lmas qu
vantes qu
libitur arg
de fontib
suo tanto
hujus la
dus lab
itor, ut ar
ati, igno
agredi, v
nam, jam
cipimus, qu
Solent. E
cipimus pa

Prolusio

531.

Ad Theses ex Parte primâ
Tractatus Theologici De Deo
unô et Trinô.

463.

Publica Disputationis ex-
positas die 11.â Januarii
1746.

B. P.

revid. unig. G. H. Z.

Ex æquô annus effluxit, quum
Studio nostro Theologico Solemne pe-
dimus initium, quâ temporis interca-
pedine in id duntaxat, prout iterata
à nobis edita Disputationum Specimi-
na palam fecere, animos nostros in-
tendimus, ut Theologia nostra uni-
versalis totum primum expediremus,
ne non Locos Theologicos expendamus,
ut sic positò velut fundamentò, quo
omnia, quæ in ipsâ Theologia adifi-
cantur ac sustentantur, nitî oportet,
id est, unde omnia, quæ ad Sta-
bilitas quascumque in Theologia
occurrentes quæstiones et sententias
adhibentur argumenta, velut tot
rivuli à fontibus suis fluunt, et eru-
untur, tanto solidius exitare valere-
mus hujus sacre disciplina adificii-
um. Quo labore postquam satis
feliciter, ut arbitramur, sumus de-
sumti, ipsiusmet adificium jam
jam aggredi, vel ut minus figuratè
loquamur, jam jam ea expendenda
occepimus, quæ in ipsâ à Theologis tra-
ctari solent. Et cum ibidem primas
et præcipuas partes obtineant ea, quæ

532. De Deo Supremo Numine Summoque om-
nium, quae in hoc universo extant, rerum
arbitro et moderatore disceptari solent;
hinc ab iis huius nostra Universalis Theo-
logia Tomum secundum fieri sumus.
atque rerum mole ne velut obrui
nos forte contingeret, primum de Deo
uno egimus, proxime de eo ut Trino
acturi. ~~Qua potest in ardua sane~~
ae Sublimi isthac de Deo uno tractatio-
ne explananda in nos susceperimus, ex-
hibent nostrae, quas modo publice dis-
putationi exponimus Theses. Quanta
autem in iis explanandis nostra fue-
rit diligentia et sollicitudo, et quan-
tum proinde profecerimus, ipsa pro-
babit Disputatio. Igitur p. p.

N. Theses posita sunt ad cal-
cem Tractatus de Angelis,
127. ubi vide.